

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

ONDERZOEK TERUGKOOPREGELING

9-12-2021

Introductie:

Ongebruikte schoolboeken zijn al jarenlang een groot probleem voor studenten in het mbo. Uit de resultaten van de JOB-monitor (het tweejaarlijkse onderzoek van JOB onder mbo-studenten) in 2001 bleek al dat 1 op de 5 studenten last hadden van ongebruikte leermiddelen. JOB is dit probleem door de jaren heen blijven onderzoeken. Zoals te zien is in onderstaande tabel, is het probleem van ongebruikte boeken alleen maar groter geworden. De meest recente editie van de JOB-monitor werd ingevuld door meer dan 260.000 mbo-studenten. Daarvan gaf maar liefst 41% aan dat ze niet alle boeken en lesmaterialen gebruiken.

Worden boeken en lesmaterialen die je moet kopen ook gebruikt?												
Jaargang JOB-monitor	2001	2003	2005	2007	2008	2010	2012	2014	2016	2018		2020
Percentage negatieve studenten	21%	22%	25%	27%	39%	38%	39%	40%	41%	43%		41%

Waar komen al deze ongebruikte boeken vandaan?

Het urgente probleem bij mbo studenten is dat studenten verplicht worden om de gehele boekenlijst en onderwijsbenodigdheden te kopen. Echter worden deze boekenlijsten lang niet altijd kritisch bekeken en staan er boeken op die niet of nauwelijks worden gebruikt. Studenten hebben niet de mogelijkheid om zelf te bekijken of ze de boeken echt nodig hebben. Soms moeten boeken worden aangeschaft omdat daar een licentie bij zit, maar wordt het boek zelf niet gebruikt. Verder komt het voor dat docenten lesgeven via PowerPoint of aantekeningen.

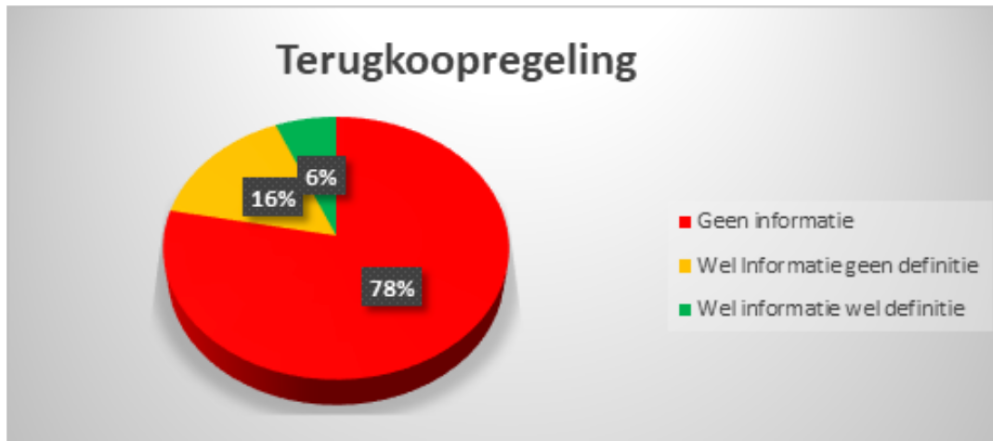
Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Ook kan het wisselen van docenten ervoor zorgen dat boeken niet meer worden gebruikt. Daarnaast ontvangen we signalen dat er maar één of twee hoofdstukken worden gebruikt van een heel boek. Verder bestaat er een risico dat studenten vroegtijdig met de opleiding willen stoppen, terwijl alle boeken voor het hele jaar al zijn gekocht.

De terugkoopregeling als oplossing?

In 2018 hebben de MBO- Raad, OCW en JOB hebben gezamenlijk een Servicedocument Schoolkosten¹ gemaakt. Hierin werden de regels omtrent schoolkosten aangescherpt en kwam er een regel over ongebruikte leermiddelen: 'Voor alle onderwijsbenodigdheden geldt dat ze voldoende intensief in het onderwijs en leerproces gebruikt worden – anders mag de school niet aan de student vragen om over deze benodigdheden te beschikken.' Er wordt verder geen definitie gegeven wanneer onderwijsbenodigdheden 'voldoende intensief' worden gebruikt. In de Tweede Kamer is er naar aanleiding van de JOB-monitor en andere signalen vanuit JOB al veel over dit probleem gesproken. In 2019 werden er twee moties aangenomen die onnodige aanschaf van boeken en lesmaterialen zouden moeten voorkomen. Het lid Özdil en Kuik dienden een motie² in waarin staat dat mbo-scholen moeten worden gestimuleerd om ongebruikte benodigdheden van studenten terug te nemen. De leden Kwint en El Yassini waren rigoureuzer in hun motie³, waar de regering wordt verzocht om scholen wettelijk te verplichten ongebruikte boeken terug te kopen. Dit wordt de terugkoopregeling of vergoedingsregeling genoemd.

In 2021 kwam er een evaluatie van het Servicedocument schoolkosten⁴. De hoop was dat het probleem omtrent ongebruikte schoolboeken verminderd zou zijn. Helaas was dit niet het geval en bleek dat maar liefst 91% van de studenten last had van ongebruikte leermiddelen. Er werd ook onderzocht wat het gemiddelde bedrag per student per jaar was dat werd uitgegeven aan ongebruikte leermiddelen, en dat bleek 273 euro.

JOB heeft onderzoek gedaan naar de terugkoopregeling en hoe dit er nu voor staat. Dit omdat er vanuit het ministerie en de MBO Raad weinig actie wordt ondernomen om te handhaven op de terugkoopregeling. We krijgen nog steeds veel klachten binnen over dit onderwerp. We hebben van elke school gekeken of zij informatie van de terugkoopregeling op hun website hebben staan. Het blijkt echter dat slechts 22% van de scholen zichtbaar informatie over de terugkoopregeling op hun website heeft staan (zie figuur). Waarvan 16% wel informatie heeft staan over de terugkoopregeling, maar geen verdere uitleg over wanneer een boek dan ongebruikt is. Zo meldt het Davinci College bijvoorbeeld:

‘Als materialen van de lijst die zijn aangeschaft door studenten niet worden gebruikt tijdens de onderwijsactiviteiten op school of thuis, wordt dit besproken met de domeinleider van de betreffende opleiding en worden de kosten voor de betreffende materialen gerestitueerd door de opleiding. Als je tussentijds stopt met je opleiding, wordt geen restitutie gegeven van reeds betaalde kosten. Als je al vooruit betaald hebt voor activiteiten (bv. excursies) die nog niet hebben plaatsgevonden op het moment dat je de opleiding staakt, vindt restitutie wel plaats.’⁷

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Daarnaast heeft het Regio College ook geen duidelijke informatie over wanneer een boek nou wel of niet gebruikt wordt:

‘Als een opleiding aan de studenten van die opleiding een leermiddel voorschrijft dat vervolgens niet wordt gebruikt en ook niet als naslagwerk dient, kunnen de betreffende studenten hierover een klacht indienen bij de teammanager van de opleiding. De teammanager adviseert aan de directeur van de betreffende school of de klacht gegrond is. De directeur beslist of de studenten van de opleiding het geld voor het aangeschafte leermiddel terug krijgen.’⁸

Reactie Studentenraden :

Maar ook al hebben scholen een terugkoopregeling, blijkt dit alsnog onvoldoende te werken. Studentenraden die wel een regeling hebben, geven aan dat dit niet juist gebruikt wordt en dat het nog onbekend is bij studenten. Zo zegt de studentenraad van een bij ons bekende mbo-instelling:

‘De regeling is niet bekend bij studenten waardoor deze niet gebruikt wordt. Docenten blijven daarnaast nog steeds boeken op de boekenlijst zetten, die niet nodig zijn. Ook moeten wij vaak een boek met licentie kopen, terwijl je maar één van de twee nodig hebt. School doet niks om dit probleem op te lossen.’

Ook krijgt het JOB bijna dagelijks klachten van studenten die problemen ondervinden met ongebruikte schoolboeken. JOB vangt met name signalen op dat studenten niet weten dat er een terugkoopregeling is.

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Conclusie:

JOB was destijds blij dat er per ingang van schooljaar 2021/2022 verplicht een terugkoopregeling op elke school moest komen. Echter zijn we teleurgesteld in de uitvoering ervan. Dit probleem speelt al sinds 2001 en de oplossing lijkt nog ver te zoeken. Nog niet eens een kwart van de scholen heeft een terugkoopregeling. En als ze dit al hebben, is het nauwelijks bekend onder studenten. Op deze manier blijven studenten nog steeds zitten met ongebruikte boeken. We verzoeken OCW & de MBO Raad om daadwerkelijk uitwerking te geven aan de afspraken die zijn gemaakt. We kunnen niet langer toelaten dat studenten hoge boekenprijzen moeten betalen, terwijl dit niet nodig is. We doen daarom een dringende oproep om dit probleem op te lossen en studenten niet langer opzadelen met hoge studiekosten. We vragen scholen nadrukkelijk om:

- Te zorgen dat de terugkoopregeling goed op orde komt.
- Dit duidelijk met de studenten communiceren door het te plaatsen op de website, maar ook tijdens bijv. burgerschapslessen.
- Met een duidelijke definitie over ongebruikte leermiddelen te komen en voorwaarden wanneer studenten aanspraak kunnen maken op de terugkoopregeling.
- Zorg ervoor dat studenten ook later in het jaar boeken kunnen bestellen, in plaats van de gehele lijst voor het aanvang van het schooljaar.
- Pas de boekenlijst aan en spreek docenten aan die alsnog leermiddelen voorschrijven die niet worden gebruikt.

Geschreven door Rose van der Laan, Milan Safy en Miron van Wijngaeren